

Mølledammen ved Kapelsmøllen. Det er den klassiske vinkel, hvor domkirkens spejler sig smukt i mølledammens vand. Synsvinklen blev også brugt af flere malere. Foto: Kristian Hude. Roskilde Lokalhistoriske Arkiv.

Mølledamme

I Danmark har de fleste vandmøller været afhængige af en mølledam som reservoir for at sikre en stabil produktion. Det store antal møller i Roskilde gjorde det nødvendigt at anlægge en række mølledamme, idet de skulle sikre en jævn vandstrøm til møllerne.

Flere af mølledammene i Roskilde fungerede som forrådsammer med fisk, blandt andet ål, og tiltrak et stort antal ænder og gæs. Nogle mølledamme blev oprenset flere gange på en sommer, mens andre mølledamme i byen slet ikke blev oprenset eller kun blev det med lange intervaller, og det skabte jævnligt lugtgener for de omkringboende.

I middelalderen og frem til midten af 1800-tallet havde byen en størrelse, så det var acceptabelt at lade vandet fra

husholdningerne løbe gennem byens rendesten ud i mølledammene. Da byen voksede, og man begyndte at anlægge kloakker, fortsatte man først med at lede spildevandet ud i mølledammene samtidig med, at affald fra spildevandet blev kørt ud på markerne. Men mod slutningen af 1800-tallet havde kloakvandet fået en konsistens, som gjorde det så tyktflydende og ildelugtende, at det var uegnet til at føre ud i mølledammene, og de blev derfor tømt omkring 1900 og opfyldt.⁵¹

Maglekildes mølledamme

Byens største kilde Maglekilde havde flere mølledamme langs kildevandets forløb ned mod fjorden. Ved kildens udspring er en stor mølledam kendt tilbage til 1100-tallet. Fra begyndelsen blev mølledammen anlagt, hvor der tidligere havde ligget et kalkbrud, hvor man brød kildekald eller frådsten. Det er det areal, hvor Maglekilde parkeringsplads ligger i dag. I midten af 1800-tallet blev mølledammen opfyldt, da Maglekilde Vandkuranstalt skulle opføres.

Langs kildevandets forløb fra Maglekilde ned mod fjorden blev der gennem tiden anlagt andre mølledamme.

Den første af denne række damme var Sankt Mortens, der formentlig har været meget lille, da den helt frem til midten af 1700-tallet lå ved siden af en kirkegård. Først i 1740 fik Sankt Mortens mølle lov til at udbrede dammen ind over kirkegården mod at betale en årlig afgift til byen.

Den fik tilført vand fra Maglekilde gennem et underjordisk rør, og allerede dengang var det imidlertid et problem at få mølledammen til at holde tæt, fordi den var opdæmnet på en stejl skråning.⁵²

Den største og bedst kendte dam lå umiddelbart syd for Kapelsmøllen. Vandet strømmede ind i det sydøstlige hjørne af mølledammen, hvor vandet lå stille og roligt omgivet af grønne, tæt tilgroede bredder, der var kendt for at tiltrække mange ænder.

Denne mølledam lå landskabeligt smukt og blev et yndet motiv først blandt 1800-tallets malere og senere som fotografisk motiv, der var fascineret af domkirkens ikoniske profil i baggrunden og med en afspejling i mølledammens vand.

Også ved Sankt Clara Mølle lå der en stor mølledam. En beboer husker fra efterkrigstiden, at der omkring den gamle mølledam havde udviklet sig et naturområde med spredte træer og krat, hvor børnene kunne lege og fange frøer og tudser.⁵³

Fra Sankt Clara Mølle løb vandet videre til den store, trelængede stråttækte Strandmøllen. Ved møllen lå vandet dovent i en dam, men trods det flade landskab ved kanten af fjorden fik det alligevel tilstrækkeligt stor kraft til at kunne drive møllehjulet rundt. Efter møllen flød vandet ud i fjorden.

Klosterkildens mølledamme

Langs vandløbet fra byens anden store kilde, Klosterkilden, lå der også mølledamme. De er forsvundet for længe siden, sidst mølledammen ved Rimors Mølle, som først blev fyldt op i 1970'erne.

Roskilde Hjemmeværnsgård overtog ved købet af den gamle fabriksbygning, hvor Rimors Mølle tidligere lå, en 200 år gammel vandindvindingsret til den sø, der lå placeret øst for Sankt Josefs Skoles gamle skolebygninger. Da skolen for få år siden skulle udvides, havde man brug for dette areal. Der måtte et mageskifte til. Hjemmeværnsgården fik rettet nogle skel fornuftigt op, og skolen fik vandindvindingsretten, hvorefter den kunne tømme søen og bygge en ny ejendom.

De to store vandløb fra kilderne oppe i byen og ned til fjorden eksisterer ikke længere i den oprindelige "frie" form, men kommunen er lykkedes med at skabe to – ganske vist meget mindre – løb: Det østre fra Klosterkilden over Folkeparkens søer og i en rende igennem Duebrødres areal til Kong Valdemars Vej. Og den vestre fra Sankt Hans Kilde langs Tuttesti til Byparken med den nye kilde og det videre forløb igennem græsarealet omkring Vikingskibsmuseet til havnen.

Mølledammen ved Rimors Mølle med Plambechs uldspinderi. Foto: Arthur Fang. Roskilde Lokalhistoriske Arkiv.

